

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

**Методичні рекомендації
до практичних завдань та самостійної роботи
для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня
спеціальності 072 "Фінанси,
банківська справа та страхування"**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2020**

УДК 336.76(07.034)

A43

Укладачі: Н. М. Внукова
С. А. Ачкасова

Затверджено на засіданні кафедри банківської справи і фінансових послуг.

Протокол № 2 від 12.09.2019 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Актуальні проблеми розвитку ринку фінансових послуг
A43 [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до практичних завдань та самостійної роботи для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" / уклад. Н. М. Внукова, С. А. Ачкасова. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 59 с.

Подано перелік практичних завдань і методичних рекомендацій до їхнього виконання, а також завдання для самостійного опрацювання з навчальної дисципліни, що сприятимуть набуттю майбутніми фахівцями професійних компетентностей для вирішення фінансово-економічних завдань розвитку ринків фінансових послуг.

Рекомендовано для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування".

УДК 336.76(07.034)

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2020

Вступ

Створення ефективного ринку фінансових послуг, що виконував би функції розподілу та обороту капіталу від інвестора до виробника, визначав критерії ефективного використання фінансових ресурсів за секторами економіки; вирішував економічні проблеми на грошовому, валютному, фондовому ринку та ринку позичкового капіталу; забезпечував прогресивний розвиток лізингових послуг та факторингу, є особливо актуальним.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретичні положення, методичне забезпечення та інструменти для вирішення актуальних проблем розвитку ринку фінансових послуг.

Об'єктом вивчення є ринок фінансових послуг, взагалі, та процес надання фінансових послуг суб'єктам підприємницької діяльності та фізичним особам, зокрема.

У процесі навчання здобувачі третього (освітньо-наукового) рівня здобувають необхідні знання під час лекційних, практичних занять, виконання індивідуальних завдань та самостійної роботи, що є необхідним елементом успішного засвоєння навчальної дисципліни і вивчення фінансово-економічної літератури, законів нормативних актів із питань проблем розвитку ринку фінансових послуг.

У процесі навчання здобувачі набувають необхідних знань під час лекційних, практичних занять, виконання індивідуальних завдань і самостійної роботи, що є необхідним елементом успішного засвоєння навчальної дисципліни і вивчення фінансово-економічної літератури, законів нормативних актів.

Навчальна дисципліна "Актуальні проблеми розвитку ринку фінансових послуг" передбачає засвоєння здобувачами знань, які висвітлюють питання, що стосуються структури та суб'єктів ринку фінансових послуг, функцій його складових, видів діяльності, основних завдань державного регулювання ринку фінансових послуг та актуальних проблем його розвитку.

Навчальна дисципліна "Актуальні проблеми розвитку ринку фінансових послуг" є вибірковою для підготовки фахівців зі спеціальності "Фінанси, банківська справа та страхування".

Здобувач повинен отримати знання, сформувані системне розуміння проблем взаємозв'язків суб'єктів на ринку фінансових послуг

та окремих фінансових установ; навчитися визначати економічні передумови та потреби у споживанні фінансових послуг учасниками ринку та можливості задоволення цих потреб використанням різних видів фінансових послуг; набути навичок комунікацій під час виконання індивідуальних завдань, виявити автономність і відповідальність під час самостійної роботи.

Під час проведення практичного заняття здобувачі самостійно або в малих групах вирішують запропоновані практичні завдання різного рівня складності, в межах виконання відповідного завдання здобувачі формують доповідь (форма звітності, наприклад, звіт/доповідь/есе), який відповідає зазначеним викладачем вимогам, та захищають його під час аудиторного заняття перед викладачем і аудиторією одногрупників.

Наприкінці заняття для виявлення ступеня засвоєння матеріалу викладачем проводиться перевірка роботи, яку виконували здобувачі третього (освітньо-наукового) рівня, та підведення підсумків із виставленням відповідної оцінки, залежно від результатів виконаної роботи.

Практичні завдання спрямовані на формування компетентностей у галузі ринку фінансових послуг та виявлення проблем його розвитку та ін.

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми здобувачі третього (освітньо-наукового) рівня набувають таких компетентностей:

Здатність вирішувати комплексні проблеми розвитку ринку фінансових послуг та проведення дослідницько-інноваційної діяльності на базі фінансових установ (знати: найбільш передові концептуальні та методологічні основи науково-дослідницької та професійної діяльності на ринку фінансових послуг і на межі предметних галузей економіки та менеджменту; методичні підходи до вирішення складних завдань і проблем оцінювання діяльності фінансових установ та надання фінансових послуг, що потребує оновлення та інтеграції знань в умовах недостатньої інформації та суперечливих вимог. Уміти: розробляти та реалізовувати проекти, враховуючи власні дослідження, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання з фінансових послуг та професійну практику фінансових установ і розв'язувати значущі соціальні і наукові проблеми ринку фінансових послуг; ініціювати інноваційні комплексні проекти з повною автономністю під час їх реалізації).

Здатність до спілкування в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю у галузі наукової та професійної діяльності (знати сучасні фінансові технології надання фінансових послуг

на міжнародному ринку фінансових послуг; уміти: критично аналізувати і оцінювати і синтезувати нові та складні ідеї на ринку фінансових послуг; саморозвиватися і самовдосконалюватися протягом життя, нести відповідальність за навчання інших).

Організація позааудиторної самостійної роботи повинна чітко узгоджуватися із цілями навчання.

Необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу дисципліни є самостійна робота, яка містить широкий набір різних видів завдань.

Позааудиторне навчання спрямоване на формування та здійснення компетентної поведінки особи під час виконання професійних завдань.

Основні види самостійної роботи: опрацювання та вивчення рекомендованої літератури; вивчення основних термінів і понять; підготовка до практичних занять; контрольна перевірка особистих знань за питаннями для самостійного поглибленого вивчення та контрольними питаннями для самодіагностики; підготовка до поточного та підсумкового контролю.

Для здобувачів денної та заочної форм навчання в межах позааудиторної самостійної роботи передбачено виконання індивідуального завдання, методичні рекомендації до виконання якого наведено в додатку А.

Методичні рекомендації до практичних завдань та самостійної роботи здобувачів

Змістовий модуль 1

Теоретико-методологічні основи та проблеми розвитку ринку фінансових послуг

Тема 1. Концептуальні та методологічні основи розвитку ринку фінансових послуг

Практичні завдання та методичні рекомендації до їхнього виконання

Запитання для обговорення

1. Як можна охарактеризувати концепцію розвитку ринку фінансових послуг?
2. Опишіть етапи розвитку ринку фінансових послуг в Україні, його функції, роль у мобілізації і розподілі фінансових ресурсів.
3. Обґрунтуйте необхідність використання фінансових послуг в розрізі майбутньої спеціальності (модерування).
4. Проведіть порівняльну характеристику методологічних основ розвитку ринку фінансових послуг (робота у малих групах).

Завдання 1.1

Побудуйте ієрархічну модель розвитку ринку фінансових послуг та визначте пріоритетність сценаріїв його розвитку за існуючою моделлю державного регулювання та нагляду (із використанням методу аналізу ієрархій Т. Сааті).

Умова. Ґрунтуючись на запропонованих даних, побудувати ієрархічну модель розвитку ринку фінансових послуг та визначити пріоритетність сценаріїв його розвитку за існуючою моделлю державного регулювання та нагляду.

Фокус ієрархії – логічне майбутнє розвитку ринку фінансових послуг.

Несприятливі фактори: недовіра споживачів фінансових послуг; нестабільність систем регулювання; відсутність механізму регулювання на основі оцінювання ризиків.

Суб'єкти регуляторного впливу за існуючою моделлю державного регулювання та нагляду:

Національна комісія, що здійснює держане регулювання та нагляд у сфері ринків фінансових послуг України (надалі – Нацкомфінпослуг);

Національний банк України (надалі – НБУ);

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку України (надалі – НКЦПФР України);

Державна служба фінансового моніторингу України (надалі – Держфінмоніторинг України);

Кабінет Міністрів України;

Верховна Рада України.

Цілі розвитку ринку фінансових послуг: відновлення довіри споживачів фінансових послуг; стимулювання розвитку ринку фінансових послуг; стабілізація економіки; інтеграція ринку фінансових послуг у європейський фінансовий простір.

Сценарії розвитку ринку фінансових послуг: прискорений, нейтральний; сценарій гальмування.

Мета заняття: оволодіти методом системного аналізу (методом аналізу ієрархій Т. Сааті) для вирішення прикладних проблем розвитку ринку фінансових послуг.

Очікуваний результат виконання завдання: здатність критично аналізувати і оцінювати і синтезувати нові та складні ідеї на ринку фінансових послуг щодо моделювання його розвитку.

Методичні рекомендації до виконання завдання 1.1

Методика аналізу ієрархій використовується для підтримки процесу ухвалення рішень під час оцінювання багатогранних об'єктів, характеристики яких виражені кількісними та якісними характеристиками. Основним завданням, що вирішується в межах вказаного методу є оцінювання пріоритетності характеристик об'єкта на основі попарного порівняння їх важливості.

Для цього на першому етапі дослідження необхідно побудувати ієрархію характеристик альтернативних сценаріїв чи багатогранних об'єктів.

Ієрархія – це принцип структурної організації багаторівневих складних систем, що полягає у впорядкуванні відносин між рівнями. Ієрархія

може бути однорівневою (рис. 1), якщо кількість факторів (ознак) є невеликою і вони не можуть бути згруповані в класи.

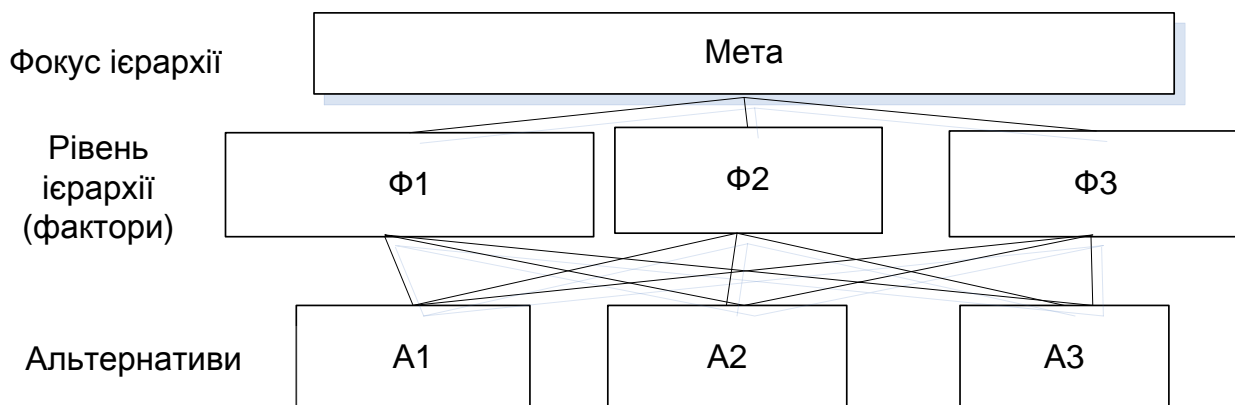

Рис. 1. Однорівнева ієрархія факторів

У випадку багаторівневої ієрархії попарне порівняння проводиться на кожному рівні ієрархії в кожному класі (групі) властивостей окремо. У подальшому проводиться вирахуванням загальної оцінки шляхом множення показника важливості класу (субкласа) факторів на показник важливості субкласа (фактора).

На другому етапі проводиться визначення відносних переваг факторів. Порівняння виконується з використанням шкали представленої у табл. 1 [22].

Таблиця 1

Шкала відносних переваг Т. Сааті

Ступінь переваги одного об'єкта перед іншим	Міра важливості переваги
Рівна важливість. Відсутність переваги	1
Слабка перевага за важливістю	3
Істотна чи сильна перевага за важливістю	5
Дуже сильна чи значна перевага за важливістю	7
Абсолютна перевага	9
Проміжні оцінки міри переваг між сусідніми значеннями	2, 4, 6, 8

Результати попарного порівняння вносяться за формою, поданою в табл. 2.

В табл. 2 символом a_{12} позначено ступінь переваги першого фактору (що відображений у рядку матриці) над другим фактором (стовбець матриці).

Після проведення попарних порівнянь розраховуються елементи головного власного вектору пріоритетів, які являють собою середнє геометричне оцінок, представлених в кожному рядку табл. 2. Розрахунки проводять за формулою 1 та заносять до відповідної колонки табл. 2.

Таблиця 2

Розрахунок пріоритетності факторів

Фактор	Φ_1	Φ_2	Φ_3	Φ_n	Власний вектор пріоритетів V_i	Вага факторів (чи груп факторів) P_i
Φ_1	$a_{11} = 1$	a_{12}	a_{13}	a_{1n}		
Φ_2	$a_{21} = 1 / a_{12}$	$a_{22} = 1$	a_{23}	a_{2n}		
Φ_3	$a_{31} = 1 / a_{13}$	$a_{32} = 1 / a_{23}$	$a_{33} = 1$	a_{3n}		
Φ_n	$a_{n1} = 1 / a_{1n}$	$a_{n2} = 1 / a_{2n}$	$a_{n3} = 1 / a_{3n}$	$a_{nn} = 1$		
Сума елементів вектора					$\sum_{i=1}^n V_i$	1

$$V_i = \sqrt[n]{\prod_{j=1}^n a_{ij}}, \quad (1)$$

де V_i – компонента i -го оцінюваного напрямку головного власного вектора;
 a_{ij} – елементи матриці порівнянь.

Вага кожного фактора розраховується шляхом нормалізації головного власного вектора за формулою 2.

$$P_i = \frac{V_i}{\sum_{i=1}^n V_i}, \quad (2)$$

де P_i – питома вага i -го фактора.

У результаті наведених математичних розрахунків експерт може перетворити суб'єктивні якісні судження на кількісні вагові характеристики.

Приклад заповнення таблиці попарних порівнянь подано у табл. 3.

Таблиця 3

Матриця попарних порівнянь груп характеристик об'єкта порівняння

Фактор 1	A1	A2	A3	Власний вектор	Нормований вектор пріоритетів (Pi)
A1	1	8	4	3,17	0,71
A2	1/8	1	1/4	0,31	0,07
A3	1/4	4	1	1	0,22
Сума елементів векторів				4,48	1

У табл. 3 елемент a_{12} дорівнює 8, що характеризує значну перевагу 1 групи властивостей над 2 групою властивостей об'єкта.

Для оцінювання векторів пріоритетів та глобальних пріоритетів побудовано матрицю попарних порівнянь. Далі виконана оцінка відношення погодженості (ВП) суджень експертів повинна належати інтервалу від 0 до 10 %.

Коли ВП перевищує встановлену межу, експерти уточнюють чи погоджують свої думки в матриці.

Оскільки думки експертів щодо значущості критеріїв є суб'єктивними, проведено оцінювання однорідності (погодженості) їх суджень з використанням визначення ВП:

$$VP = IO / M(IO); VP = IO / M(IO); IO = (\lambda_{max} - n) / (n - 1), \quad (3)$$

де IO – індекс однорідності суджень;

$M(IO)$ – середнє значення індексу однорідності (табличне значення);

λ_{max} – максимальне власне число матриці попарних порівнянь порядку n .

За формулою (3) матриці є однорідними, а думки експертів погодженими, оскільки значення $VP \leq 0,10$.

У разі непогодженості суджень експертів використання результатів анкетування неможливе, що свідчатиме про необґрунтовані результати.

Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувача

Під час самостійної роботи за цією темою необхідно ознайомитись з основними питаннями лекційного матеріалу, з основною та додатковою літературою, законодавчими і нормативними матеріалами, інформацією ресурсів мережі Інтернет, а також опрацювати питання для самостійного поглибленого вивчення та контрольні запитання для самодіагностики, виконати тестові завдання та індивідуальне завдання.

Запитання для самостійного поглибленого вивчення

1. Визначте рівень розвитку ринку фінансових послуг в Україні.
2. Охарактеризуйте рівень розвитку ринку фінансових послуг у різних країнах Європейського Союзу (надалі – ЄС).

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Охарактеризуйте базову концепцію розвитку ринку фінансових послуг.
2. Назвіть основні методи аналізу стану ринку фінансових послуг.
3. Розкрийте основні напрями розвитку ринку фінансових послуг.
4. У чому полягає сутність бізнес-мереж, зокрема, кластерів?
5. Наведіть приклади ефективних кластерів у забезпеченні інноваційного і конкурентоспроможного ринку фінансових послуг.

Тестові завдання

1. Основними завданнями, що виконують саморегулювні організації на страховому ринку, є:

а) сприяння розвитку страхового ринку і захист прав та інтересів учасників ринку страхових послуг, що є членами організації;

б) сприяння формуванню та вдосконаленню правової бази страхової діяльності;

в) сприяння підвищенню кваліфікації та професіоналізму керівників та спеціалістів учасників ринку страхових послуг;

г) ознайомлення громадськості з діяльністю учасників ринку страхових послуг та їх роллю в економічному житті України;

д) сприяння реалізації антимонопольного законодавства у сфері страхової діяльності;

е) утвердження взаємної довіри, надійності, порядності та ділового партнерства у взаємовідносинах між учасниками ринку страхових послуг та споживачами страхових послуг;

є) доведення до учасників ринку страхових послуг законодавчих та нормативних актів органів державної влади та управління з питань, що стосуються сфери страхової діяльності;

ж) розроблення рекомендацій з питань методології страхової справи;

з) усі відповіді правильні;

и) правильної відповіді немає;

і) правильні відповіді а та в.

2. Державне регулювання ринків фінансових послуг виконує:

а) НКЦПФР України;

б) Нацкомфінпослуг України;

в) НБУ;

г) Міністерство фінансів України;

д) Держінмоніторинг України;

е) правильної відповіді немає;

є) правильні відповіді а та в.

Компетентності, яких набувають здобувачі після вивчення теми 1:

1. Здатність критично аналізувати і оцінювати, і синтезувати нові та складні ідеї на ринку фінансових послуг щодо моделювання його розвитку.

2. Здатність розробляти та реалізовувати проекти, включаючи власні дослідження, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання з розвитку фінансових послуг.

Література: основна: [1; 2; 5; 7]; додаткова: [9; 11; 14; 18; 21; 22; 23; 26; 30; 38; 67; 68].

Тема 2. Аналіз комплексних теоретичних, методологічних та практичних проблем в галузі ринків фінансових послуг

Практичні завдання та методичні рекомендації до їхнього виконання

Запитання для обговорення

1. Як можна охарактеризувати концепцію захисту прав споживачів фінансових послуг? Обґрунтуйте методологію формування та практику реалізації.
2. У чому полягає необхідність використання пруденційного нагляду за фінансовими установами? Розкрийте теоретичні та прикладні аспекти.
3. Розкрийте проблеми функціонування ринків фінансових послуг за відсутності фінансових посередників (робота в малих групах).

Завдання 2.1

Проведіть SWOT-аналіз передумов реформування ринку фінансових послуг.

Визначте проблеми у сфері ринків фінансових послуг.

Методичні рекомендації до виконання завдання 2.1

Одним з основних інструментів управління, що оцінює в комплексі внутрішні і зовнішні чинники, що впливають на процес є SWOT-аналіз.

SWOT – початкові літери слів Strengths (Сильні сторони), Weaknesses (Слабкі сторони), Opportunities (Можливості), Threats (Загрози) [50].

SWOT-аналіз – це процес встановлення зв'язків між найхарактернішими можливостями, загрозами, сильними сторонами (перевагами), слабкостями, результати якого в подальшому можуть бути використані для формулювання і вибору стратегій. Він проводиться з метою дослідження системи у певному ринковому середовищі [50].

SWOT-аналіз – це інструмент, що не містить остаточної інформації для прийняття управлінських рішень, але надає змогу впорядкувати процес структурування всієї наявної інформації із використанням власних думок та експертних оцінок.

SWOT-аналіз дає змогу формувати загальний перелік стратегій з урахуванням їхніх особливостей – адаптації до середовища або формування впливу на нього. Широке застосування та розвиток SWOT-аналізу пояснюються тим, що стратегічне управління пов'язане з великими обсягами інформації, яку потрібно збирати, обробляти, аналізувати, використовувати. А відтак виникає потреба пошуку, розроблення та застосування методів організації такої роботи [50].

Під час проведення SWOT-аналізу необхідно ретельно визначити сферу кожного SWOT-аналізу, зрозуміти відмінності між його елементами, бути об'єктивним і використовувати різносторонню вхідну інформацію, уникати просторових і двозначних заяв. SWOT-аналіз може виконуватися із застосуванням методу "мозкового штурму". При проведенні SWOT-аналізу, а особливо аналізу шансів і загроз, повинні використовуватися раніше проведені дослідження громадської думки [50].

Методика проведення SWOT-аналізу передбачає здійснення декількох етапів [50]:

Визначення сильних і слабких сторін. Для цього необхідно: сформувати перелік параметрів, за якими оцінюватиметься ситуація; за кожним параметром визначити, що є сильною стороною, а що – слабкою; зі всього переліку обрати найбільш важливі сильні і слабкі сторони.

Визначення ринкових можливостей і загроз. Цей етап надає змогу оцінити ситуацію ззовні і зрозуміти, які є можливості та загрози.

Зіставлення сильних і слабких сторін із можливостями і загрозами. Для зіставлення можливостей умовам ринку і узагальнення результатів SWOT-аналізу застосовується матриця SWOT.

SWOT-аналіз порівняно з іншими методами має як переваги, так і недоліки. Основною його перевагою є простота і можливість витратити невеликі кошти на його проведення, а також гнучкість і наявність безлічі варіантів [50].

Також це систематизація знань про внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на процес стратегічного планування; можливість визначити конкурентні переваги та сформувати стратегічні пріоритети, періодично проводити діагностику ринку та ресурсів.

Недоліками SWOT-аналізу, які потрібно враховувати є: неможливість врахування всіх сильних і слабких сторін, можливостей і загроз; суб'єктивність вибору та ранжування факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ; незадовільна адаптація до середовища, що постійно змінюється.

Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувача

Під час самостійної роботи за цією темою необхідно ознайомитись з основними питаннями лекційного матеріалу, з основною та додатковою літературою, законодавчими і нормативним матеріалами, інформацією ресурсів мережі Інтернет, а також опрацювати питання для самостійного поглибленого вивчення та контрольні запитання для самодіагностики, виконати тестові завдання та індивідуальне завдання.

Запитання для самостійного поглибленого вивчення

1. Визначте проблеми та заходи щодо збільшення інвестиційних ресурсів для розвитку ринку фінансових послуг.
2. Розгляньте джерела фінансового забезпечення за ступенем їхньої вагомості в інвестиційному процесі з урахуванням переваг кластеризації учасників інвестиційного процесу.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Які є найбільш логістично спроможні фінансові послуги?
2. Яке значення та питому вагу займає страхування на ринку фінансових послуг?
3. Якими є управлінські впливи системи регулювання на розвиток страхування в Україні за вимогами ЄС?
4. Чи помітний розвиток небанківських видів кредитування?
5. Які є перспективи змін у визначенні рівня кредитоспроможності позичальників?

Тестові завдання

1. Основу міжнародно-правових принципів у сфері трансфертного ціноутворення в ЄС становлять:

- а) Кодекс поведінки щодо документації з трансфертного ціноутворення для асоційованих підприємств в ЄС;
- б) Арбітражна конвенція ЄС про усунення подвійного оподаткування у зв'язку з коригуванням прибутку асоційованих підприємств;
- в) Керівництво ЄС за угодами про попереднє ціноутворення;
- г) Керівництво за міжгруповими послугами з низькою додатковою вартістю;
- д) правильної відповіді немає.

2. У межах Організації економічного співробітництва і розвитку, основу міжнародно-правових принципів у сфері трансфертного ціноутворення становлять:

а) Керівництво Організації економічного співробітництва і розвитку з трансфертного ціноутворення для мультинаціональних підприємств та податкових адміністрацій;

б) Модельна конвенція ОЕСР стосовно податків на доходи і капітал;

в) Керівництво з укладення угод про попереднє ціноутворення згідно з процедурою взаємної згоди;

г) Арбітражна конвенція ЄС про усунення подвійного оподаткування у зв'язку з коригуванням прибутку асоційованих підприємств;

д) правильної відповіді немає;

е) правильні відповіді а та в;

є) правильні відповіді б та в.

Компетентності, яких набувають здобувачі після вивчення теми 2:

1. Здатність розробляти та реалізовувати проекти, враховуючи власні дослідження, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання з реформування ринку фінансових послуг.

2. Здатність визначати та оцінювати комплексні проблеми розвитку ринку фінансових послуг.

Література: основна: [1; 2; 5; 7]; додаткова: [24; 29; 31; 50; 55; 56; 59; 60].

Тема 3. Методи та практичний інструментарій державного регулювання розвитку ринку фінансових послуг

Практичні завдання та методичні рекомендації до їхнього виконання

Запитання для обговорення

1. Проаналізуйте мету, методи і форми державного регулювання ринків фінансових послуг.

Чи є вони дієвими та ефективними в Україні?

2. Перерахуйте органи та їхній практичний інструментарій державного регулювання ринку фінансових послуг в Україні.

3. Чи доцільним буде створення єдиного мегарегулятора на ринку фінансових послуг?

4. Обґрунтуйте концепцію формування системи органів державного регулювання ринку фінансових послуг.

Завдання 3.1

Проаналізуйте ієрархічну модель розвитку ринку фінансових послуг та визначте пріоритетність сценаріїв його розвитку за різними моделями державного регулювання та нагляду (із використанням методу аналізу ієрархій Т. Сааті).

Вирішення завдання запропоновано здійснювати через застосування розробленої ієрархічної моделі розвитку ринку фінансових послуг України, в якій кожному здобувачеві слід спершу заповнити пусті місця, ґрунтуючись на існуючих інструментах регуляторного впливу, моделях державного регулювання та цілях розвитку.

В Україні діє секторальна модель державного регулювання ринку фінансових послуг.

Для консолідованої (інтегрованої) моделі характерним є функціонування мегарегулятора – єдиного державного органу, що буде здійснювати ефективно регулювання ринку фінансових послуг.

На відміну від інших методів системного аналізу метод аналізу ієрархій Т. Сааті передбачає визначення пріоритетів альтернативних рішень щодо центральної мети.

Кращою вважається альтернатива з максимальним значенням пріоритету.

Головною перевагою цього методу є можливість опрацювання складних проблем щодо прийняття відповідних рішень, що відповідає меті дослідження щодо оцінки впливу моделі державного регулювання на розвиток ринку фінансових послуг.

Загальна ієрархічна модель наведена на рис. 2.

Проведіть SWOT-аналіз створення мегарегулятора ринків фінансових послуг в Україні.

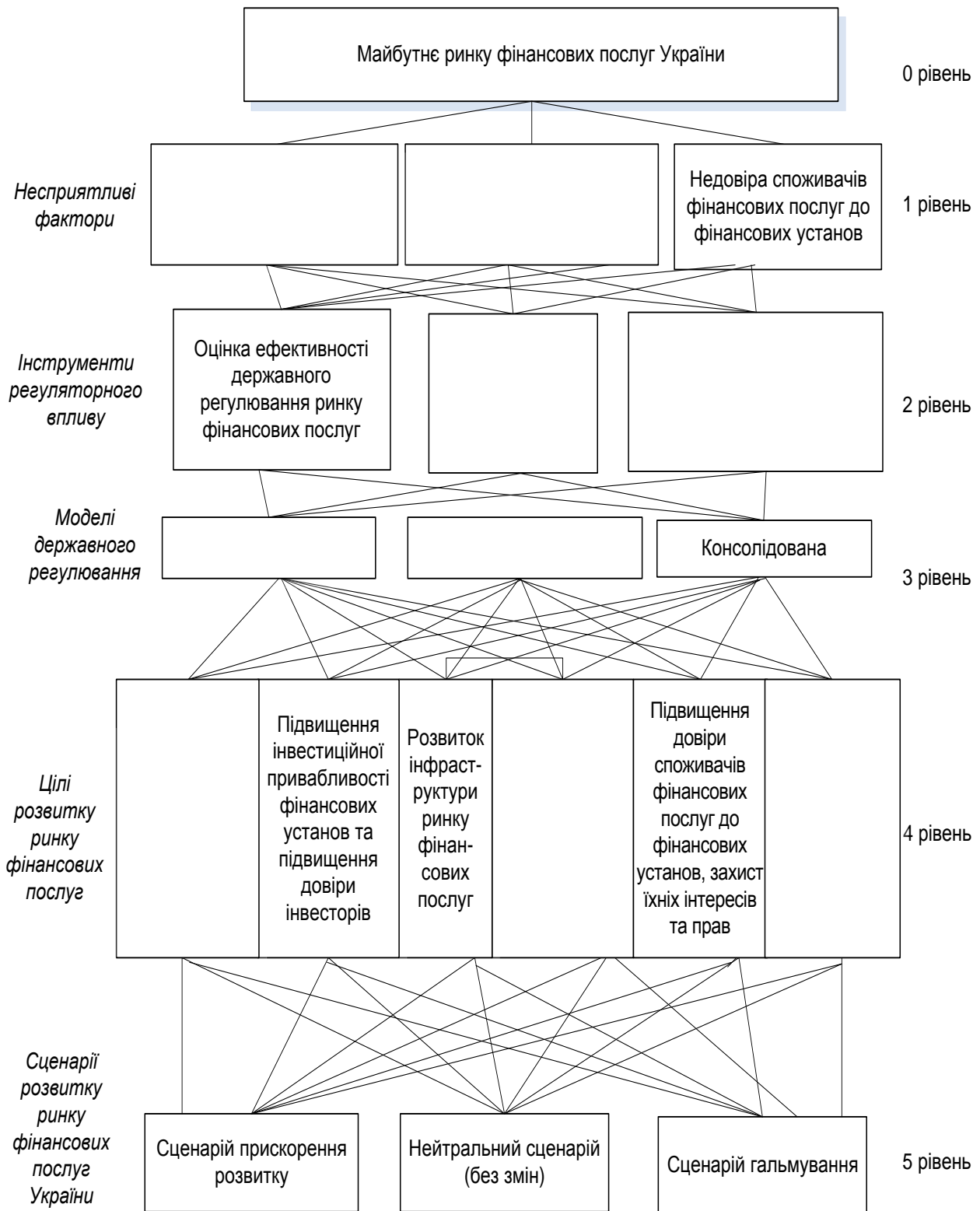

Рис. 2. Ієрархічна модель розвитку ринку фінансових послуг України

Завдання 3.2

Методичні рекомендації до виконання завдань 3.1 – 3.2

Методичні рекомендації щодо застосування методу аналізу ієрархій Т. Саати наведено в пункті методичних вказівок для завдання 1.1.

Методичні рекомендації щодо використання SWOT-аналізу наведено в пункті методичних рекомендацій для завдання 2.1.

Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувача

Під час самостійної роботи за цією темою необхідно ознайомитись з основними питаннями лекційного матеріалу, з основною та додатковою літературою, законодавчими і нормативними матеріалами, інформацією ресурсів мережі Інтернет, а також опрацювати питання для самостійного поглибленого вивчення та контрольні запитання для самодіагностики, виконати тестові завдання та індивідуальне завдання.

Запитання для самостійного поглибленого вивчення

1. Визначте місце захисту прав споживачів фінансових послуг у системі державного регулювання та нагляду.
2. Охарактеризуйте моделі державного регулювання ринку фінансових послуг (секторальна; функціональна ("Twin Peaks"); консолідована (інтегрована).

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Поясніть сутність управління розвитком фондового ринку відповідно до вимог ЄС.
2. Які основні вимоги до зовнішнього аудиту фінансових установ?
3. Яку структуру має аудиторський висновок фінансових установ?
4. Охарактеризуйте вплив аудиторського висновку на розвиток фінансової установи.
5. Які є вимоги до надання статусу саморегульованих організацій на ринку фінансових послуг?

Тестові завдання

1. Метою державного регулювання ринків фінансових послуг в Україні є:

- а) захист інтересів споживачів;
- б) проведення єдиної ефективної державної політики;

- в) створення сприятливих умов для розвитку та функціонування ринків фінансових послуг;
- г) сприяння інтеграції в європейський та світовий ринок;
- д) контроль за прозорістю та відкритістю;
- е) планування вектору розвитку економіки;
- є) правильної відповіді немає.

2. Сукупність методів державного регулювання за формою впливу на об'єкт поділяється на:

- а) прямі;
- б) непрямі;
- в) цільові;
- г) інтенсивні;
- д) екстенсивні;
- е) адміністративні;
- є) правильної відповіді немає.

3. Основними інструментами адміністративного регулювання діяльності є:

- а) квоти;
- б) ліцензії;
- в) санкції;
- г) норми;
- д) накази;
- е) стандарти;
- є) правильної відповіді немає.

4. Який із наведених суб'єктів господарювання може надавати фінансові послуги та не бути фінансовою установою:

- а) ПАТ "Укрзалізниця";
- б) ПАТ "Укрпошта";
- в) ТОВ "Нова пошта";
- г) ПАТ "Укртелеком";
- д) ПАТ "Водафон";
- е) правильної відповіді немає?

5. Система нормативної бази щодо регулювання та нагляду за ринком фінансових послуг містить:

- а) концептуальний рівень;
- б) стратегічний рівень;
- в) рамкові закони;
- г) спеціальні закони;
- д) нормативні акти;
- е) правильної відповіді немає;
- є) правильні відповіді а та в.

Компетентності, яких набувають здобувачі після вивчення теми 3:

1. Здатність до спілкування в діалоговому режимі щодо проблем державного регулювання ринків фінансових послуг.
2. Здатність розв'язувати наукові проблеми ринку фінансових послуг щодо державного регулювання.

Література: основна: [1; 2; 5; 7]; додаткова: [29; 31; 52; 54; 55; 59; 65; 67; 68].

Змістовий модуль 2

Ринок фінансових послуг у забезпеченні становлення кластерних ініціатив

Тема 4. Актуальні питання розвитку ринку фінансових послуг в умовах європейської інтеграції

Практичні завдання та методичні рекомендації до їхнього виконання

Запитання для обговорення

1. Перерахуйте передумови інтеграції ринку фінансових послуг України до умов ЄС.
2. Чи буде ця інтеграція дієвою?
3. Проаналізуйте Європейський напрям державної політики щодо ринку фінансових послуг.
4. Обґрунтуйте необхідність адаптації нормативних вимог ЄС до особливостей функціонування ринків фінансових послуг України.

Завдання 4.1

Побудуйте та проаналізуйте ієрархічну модель розвитку трансфертного ціноутворення під впливом євроінтеграційних процесів.

Завдання 4.2

Оцініть ризик ліквідності банку ґрунтуючись на даних (табл. 4, 5) за методикою Базельського комітету Базель III за формалізованими показниками для регулювання коротко- і довгострокової ліквідності: показника покриття ліквідності (Liquidity coverage ratio, LCR) та показника стабільного фінансування, нетто-фондування (Net stable funding ratio).

Зробіть висновки.

Таблиця 4

Витяг із даних банку щодо активів

Високоякісні ліквідні активи	Сума активів, тис. грн
Активи першого рівня	
Готівка	9 987 896
Кошти на коррахунках в НБУ	6 237 884
Боргові цінні папери Уряду в національній валюті	709 379
Облігації Національного банку	518 396
Активи другого рівня	
Боргові папери державних корпорацій, яким присвоєний 20 % ризик	646 764
Корпоративні цінні папери з рейтингом AA- і вище	451 226

Таблиця 5

Витяг з даних банку щодо зобов'язань та капіталу

Показник	Інструмент	Значення, тис. грн
Зобов'язання	Стабільні депозити	8 791 840
	Депозити нефінансових корпорацій	7 906 462
Капітал	Капітал	9 890 469

Завдання 4.3

Страхова компанія здійснює страхування відповідальності власників наземних транспортних засобів і бажає оцінити потреби в капіталі для покриття страхового ризику недостатності страхових премій і резервів для проведення страхових виплат. Звітні дані страхової компанії наведені в табл. 6.

Таблиця 6

Звітні дані страхової компанії

Показник	Значення показника, тис. грн
Страхові премії за 1 квартал звітного року	43 126,1
Страхові премії за 2 квартал звітного року	39 389,8
Страхові премії за 3 квартал звітного року	20 794,2
Страхові премії за 4 квартал звітного року	18 407,5
Страхові премії, передані в перестраховання	0
Адміністративні витрати за звітний рік	3 387,0
Власний капітал на кінець звітного року	29 320,4
Субординований борг на кінець звітного року	0

На підставі звітних даних страхової компанії (табл. 6) та при заданих припущеннях щодо майбутньої діяльності (табл. 7) проведіть імітаційне моделювання страхової діяльності на наступний рік; оцініть найбільш ймовірні розміри майбутнього прибутку та наявного капіталу страховика за очікуваною рентабельністю активів (власного капіталу та сформованих резервів) 5 %.

Таблиця 7

Розподіли випадкових величин для імітації

Випадкова величина	Розподіл випадкової величини	Параметри розподілу
Темп зростання страхових премій, %	Логнормальний розподіл	$\mu - 4,68$ $\sigma - 0,12$
Рівень виплат, % страхових премій	Нормальний розподіл	$\mu - 67,5$ $\sigma - 16,0$
Рівень аквізиційних витрат, % страхових премій	Рівномірний розподіл	$b - 15,0$ $a - 8,0$
Рівень ліквідаційних витрат, % страхових виплат	Рівномірний розподіл	$b - 7,0$ $a - 1,0$
Індекс інфляції, %	Рівномірний розподіл	$b - 109$ $a - 102$

Завдання 4.4

Використовуючи дані з офіційних сайтів страхових компаній України оцініть достатність капіталу згідно з вимогами Директиви 2009/138/ЄС Solvency II.

Завдання 4.5

На основі звітних даних страхової компанії визначено структуру активів страховика.

Вихідні дані для розрахунку необхідного капіталу для ринкового ризику наведено в табл. 8.

Таблиця 8

Вихідні дані для розрахунку необхідного капіталу для ринкового ризику

Показник	Основні засоби	Довгострокові інвестиції	Поточні інвестиції	Грошові засоби	Інші активи
Вартість активів, тис. грн	28 213,2	8 973,9	–	25 912,3	14 143,1
$\sigma_{(mkt)j}$	0,13	0,17	0,007	0,00	0,3

На основі даних табл. 8 визначте необхідний капітал для ринкового ризику згідно з методикою Solvency II. Зробіть обґрунтовані висновки.

Методичні рекомендації до виконання завдання 4.1

Методичні рекомендації щодо застосування методу аналізу ієрархій Т. Сааті наведено в методичних рекомендаціях для завдання 1.1.

Методичні рекомендації до виконання завдання 4.2

З метою уніфікації та підвищення ефективності управління ризиком ліквідності Базельський комітет з банківського нагляду за підтримки Ради з фінансової стабільності оприлюднив у листопаді 2010 р. два документи: "Базель III: Загальні регуляторні підходи до підвищення стійкості банків і банківських систем" і "Базель III: міжнародні стандарти з оцінки та моні-

торингу ризику ліквідності". Комітет запропонував два показники: покриття ліквідності (англ. Liquidity Coverage Ratio) та показник чистого стабільного фінансування (Net Stability Funding Ratio, NSFR) [69].

Показник ліквідності вводиться для того, щоб банки підтримували необхідний рівень необтяжених високоліквідних активів, які можна легко конвертувати в грошові кошти для забезпечення потреби в ліквідних коштах протягом 30 днів [69].

Наявні ліквідні активи повинні забезпечити банку можливість продовжувати діяльність щонайменше протягом стрес-сценарію.

Такий часовий інтервал обраний Комітетом як оптимальний період кризи ліквідності, оскільки вважається, що цього часу достатньо для вжиття відповідних заходів керівництвом банку або органом нагляду, спрямованих на вирішення проблем ліквідності, інакше банк буде підданий санації або реструктуризації в установленому порядку [48; 69].

Одразу виникає питання щодо наповнення запасу таких високоліквідних активів. Багато залежить від стану фінансового ринку, на якому працює конкретний банк: наприклад, ліквідність цінних паперів в Україні та в провідних країнах значно відрізняється.

Відповідно до Базельських рекомендацій цей показник розраховується як співвідношення між запасом ліквідних активів і чистим відтоком коштів за 30 днів.

Значення показника має бути не менше 100 %, тобто запас ліквідних активів перекриває ймовірний чистий відтік коштів (контрагентів) [48; 69]:

$$LCR = \text{Запас ліквідних активів} / \text{Чисті відтоки коштів за 30-денний період.} \quad (4)$$

Особливістю цього показника є те, що він розглядається як результат прогнозування грошових потоків банку у відносинах з контрагентами.

Для визначення запасу високоліквідних активів приймаються позиції в балансі, що мають такі характеристики: низький ринковий та кредитний ризик, легкість і достовірність в оцінюванні, залучення до лістингу на розвинутих біржах; наявність активного і масштабного ринку, безпечність активів, прийнятність для репо-операцій із центральними банками. Такі активи мають бути необтяженими і перебувати у вільному доступі.

Відтік грошових коштів протягом 30-денного горизонту розраховується з використанням факторів дострокового вилучення коштів (табл. 9)

залежно від типу інструменту, характеру фінансування, виду контрагента, стабільності, наявності оперативних відносин та забезпечення [48; 69].

Таблиця 9

Фактори для розрахунку наявного та необхідного фінансування

Категорії в позиціях балансу для коригування на фактори наявного фінансування	Фактор, %
Загальна величина капіталу 1 та 2 рівнів	100
Привілейовані акції, не включені у капітал 2 рівня, строком погашення більше одного року (без вбудованого опціону)	
Загальна сума забезпеченого і не забезпеченого запозичення та інших зобов'язань строком погашення більше одного року	
Стабільні депозити клієнтів роздрібного бізнесу строком погашення менше одного року	90
Менш стабільні депозити клієнтів роздрібного бізнесу та МСП строком погашення менше одного року	80
Незабезпечене оптове фінансування та депозити від нефінансових корпорацій строком погашення менше одного року	50
Усі інші зобов'язання та види капіталу	0
Готівкові кошти, інструменти грошового ринку	
Цінні папери, кредити фінансовим установам строком погашення менше одного року	
Окремі необтяжені державні та квазі-державні облігації з найвищим рейтингом і активним ринком репо-операцій строком погашення більше одного року	5
Позабалансові позиції з кредитних ліній та фінансування для підтримки ліквідності	
Окремі необтяжені корпоративні облігації або покриті облігації з найвищим рейтингом і активними та ліквідними ринками строком погашення від одного року	20
Золото, кредити нефінансовим корпораціям строком погашення більше одного року	50
Житлова іпотека, кваліфіковані за Базелем II з вагою ризику 35 %	65
Кредити роздрібним клієнтам строком погашення менше одного року	85
Усі інші активи	100
Інші позабалансові позиції (акредитиви, гарантії, недоговірні зобов'язання з фондування у надзвичайних умовах	*

Примітка: *Національний орган нагляду має уточнити значення фактора.

Базельським комітетом внесено зміни в алгоритм розрахунку покриття ліквідності, а саме: визначення високоліквідних активів і чистого відпливу грошових коштів. Після запровадження показника покриття ліквідності 100-% поріг буде мінімальною вимогою у звичайний час (стану ринку) [48].

У період стресу банки мають розраховувати запас ліквідних активів, допускаючи тимчасове зниження мінімального рівня (на розсуд органу нагляду). Активи 1 рівня: готівкові кошти, резерви центрального банку, кваліфіковані державні облігації, що мають 0 % стандартизовану вагу ризику згідно з Базелем II, тощо; Активи 2-А рівня: державні облігації, що мають 20 % стандартизовану вагу ризику згідно з Базелем II, кваліфіковані корпоративні облігації та покриті облігації з кредитним рейтингом AA- і вище; Активи 2-В рівня: кваліфіковані цінні папери, забезпечені житловою іпотекою з кредитним рейтингом AA- і вище, корпоративні облігації з кредитним рейтингом від A+ до BBB-, кваліфіковані прості акції [48; 69].

Базельський комітет із банківського нагляду з урахуванням обговорення пропозицій банківської спільноти розширив склад високоліквідних активів за рахунок акцій та забезпечених житловою іпотекою цінних паперів із найвищим рейтингом.

Але, це не впливатиме на показник покриття ліквідності українських банків та банків інших країн із нерозвинутим фондовим ринком.

Доповнює показник покриття ліквідності показник чистого стабільного фінансування (NSFR), що розраховується як відношення величини доступного (наявного) фінансування (зобов'язань та капіталу) (англ. Available Stable Factor, ASF) до необхідного фінансування (англ. Required Stable Factor, RSF) (для фінансування активів) протягом однорічного інтервалу. Фактори для доступного (наявного) фінансування ASF визначають величину активів, які слід тримати установі протягом тривалого періоду у випадку ідіосинкратичного стресу (частково приймається для активів із погашенням менше одного року) [69].

Фактори для необхідного фінансування RSF дають величину конкретного активу, яку не можна перетворити в готівку ("монетизувати") протягом події стресу для ліквідності, що триває упродовж одного року.

Цей показник також має бути не менше 100 %, оскільки визначені форми капіталу і зобов'язань слід вважати достовірними джерелами ресурсів для сценарію стресу, розрахованого на однорічний період [48; 69]:

$$\text{NSFR} = \text{ASF} / \text{RSF} > 100 \% . \quad (5)$$

Для визначення необхідної суми фінансування не потрібне тлумачення з точки зору бухгалтерського обліку, водночас використовується лише характеристика ліквідності відповідного інструменту. Мета нормативу чистого стабільного фінансування – забезпечити достатнє фінансування довгострокових активів банку стабільними мінімальними зобов'язаннями з урахуванням особливостей ризику ліквідності банку. Норматив дасть змогу обмежити залежність банку від короткострокових фінансових джерел і точніше оцінити ризик-менеджмент балансової та позабалансової ліквідності. Цей показник запроваджено з 1 січня 2018 р. [54].

Показник чистого стабільного фінансування, нетто фондування (NSFR) визначається як співвідношення наявних стабільних джерел фінансування до необхідного обсягу стабільного фінансування. Цей показник повинен бути вище 100 [69].

"Стабільне фінансування" – це власний капітал і залучені кошти, які є надійним джерелом фінансування протягом року в ситуації постійного стресу. Обсяг такого фінансування, необхідний для певного банку, залежить від рівня ліквідності різних видів наявних активів, позабалансових статей і/або видів діяльності, здійснюваних банком [69].

Мета впровадження Базельським комітетом показника чистого стабільного фінансування (NSFR) – це забезпечити стабільне фінансування за безперервною роботою банку протягом року за специфічним стресовим сценарієм, а саме [69]:

значне падіння прибутковості та платоспроможності внаслідок різкого зростання кредитного, ринкового, операційного ризиків та/або інших ризиків;

можливе зниження боргового, кредитного або депозитного рейтингу офіційно визнаним рейтинговим агентством;

серйозна подія, що ставить під сумнів репутацію або кредитоспроможність банку [69].

Показник чистого стабільного фінансування направлений на обмеження надмірної залежності від крупних джерел фінансування в періоди надлишку ліквідності на ринку і сприяє точнішому оцінюванню ризику ліквідності за всіма балансовими і позабалансовими статтями.

Під час розрахунку показника чистого стабільного фінансування (NSFR) не враховується можливість отримання рефінансування від центрального банку. Наявні стабільні джерела фінансування розраховуються таким чином: поточна вартість капіталу і зобов'язань банку розподіляються на п'ять категорій (табл. 10) [48; 69].

Сума коштів за кожною категорією помножується на відповідний коефіцієнт стабільного фінансування (ASF) і знаходиться їхня сума.

Таблиця 10

Фактори дисконтування, що використовуються для розрахунку показника чистого стабільного фінансування (NSFR)

Наявні стабільні джерела фінансування		Необхідне стабільне фінансування	
1	2	3	4
Джерела фінансування	Коефіцієнт ASF, %	Категорії активів	Коефіцієнт, RSF
Капітальні інструменти 1-го і 2-го рівня. Зобов'язання більше 1 року	100	Готівка, інструменти грошового ринку	0
		Цінні папери з кінцевим строком погашення менше одного року	
		Непогашені кредити, надані фінансовим установам, з кінцевим строком погашення менше одного року	
Стабільні депозити приватних вкладників і малого бізнесу строком менше 1 року	90	Необтяжені боргові цінні папери з кінцевим строком погашення більше року, випущені державою або міжнародними інститутами (МВФ та ін.)	5
Менш стабільні депозити приватних вкладників і малого бізнесу строком менше 1 року	80	Необтяжені корпоративні облігації (чи забезпечені облігації) з рейтингом не нижче AA- з фактичним терміном погашення \geq одного року, що обертаються на глибокому, активному і ліквідному ринку і довели свою здатність служити надійним джерелом ліквідності в умовах підвищеної стресової ситуації на ринку	20
Фінансування, отримане від нефінансових корпорацій строком менше 1 року	50	Золото. Корпоративні цінні папери строком більше 1 року, які мають рейтинг від A+ до A-. Корпоративні кредити строком менше 1 року	50
		Кредити, видані на будь-який строк і забезпечені іпотекою або, які мають ризик менше 35 % відповідно до стандартизованого підходу Базеля II	65

1	2	3	4
Інші зобов'язання	0	Кредити, видані на будь-який строк і забезпечені іпотекою або, які мають ризик менше 35 % відповідно до стандартизованого підходу Базеля II	65
		Кредити, надані приватним особам строком менше 1 року	85
		Інші активи	100
		Позабалансові операції	–
		Невикористані суми кредитних ліній	5
		Інші умовні зобов'язання	За рішенням наглядових органів

Як видно з табл. 10, за рівнем стабільності всі активи поділяються на 9 категорій, яким встановлюються відповідні коефіцієнти RSF (фактор вимоги). Коефіцієнти RSF визначають ту частину активу, яку не можливо конвертувати в грошові кошти шляхом продажу або надання у якості забезпечення для отримання кредиту на тривалий час періоду дефіциту ліквідності більше одного року. Цю частину активу необхідно підтримувати за рахунок залучення стабільних джерел фінансування.

Необхідний обсяг стабільного фінансування розраховується як сума вартості наявних активів, що фінансуються банком, помножена на відповідний коефіцієнт необхідного стабільного фінансування (required stable funding – RSF) за кожним видом активів, плюс обсяг позабалансових статей (або потенційних ризиків ліквідності), помножений на відповідний коефіцієнт необхідного стабільного фінансування. Вартість активу або позабалансового зобов'язання, помножена на коефіцієнт RSF, є сумою за відповідною статтею, яка вимагає стабільних джерел фінансування. Більш ліквідні активи, які можуть бути джерелом стабільної ліквідності в стресових ситуаціях, мають більш низький коефіцієнт RSF (і потребують в меншому обсязі стабільного фінансування), ніж менш ліквідні активи, які вимагають більшого обсягу стабільних джерел фінансування [48].

Зауважено, що показник чистого стабільного фінансування (NSFR) має стимулювати банки орієнтуватися на депозити вкладників і зобов'язання більше 1 року в якості ресурсної бази і в той же час заохочувати

інвестувати кошти в корпоративні цінні папери з високим рейтингом і державні цінні папери. Кредити, що надаються приватним особам, мають високий коефіцієнт необхідного стабільного фінансування (RSF) – від 85 до 100 %, змушуючи тим самим банки до процедури сек'юритизації активів [48].

Методичні рекомендації до виконання завдань 4.3 – 4.5

Перед тим як приступити до розроблення моделі процесу отримання страховою компанією фінансового результату, у середовищі Excel встановлюється режим ручних обчислень, коли перерахунок електронної таблиці здійснюється тільки після натискання клавіші [F9]. Для встановлення цього режиму необхідно виконати такі дії:

- вибрати у головному меню тему *Сервіс*;
- вибрати пункт *Параметры*, підпункт *Вычисления*;
- встановити прапорець *Вручную* і натиснути кнопку [OK].

Показники діяльності страхової компанії на наступний рік визначаються таким чином:

обсяг страхових премій за кожний квартал прогнозного року – як добуток суми премій за відповідний квартал звітного року та випадкової величини темпу зростання премій;

резерви незароблених премій на кінець прогнозного року – методом $\frac{1}{4}$, згідно із Законом України "Про страхування" [65];

обсяг страхових виплат у прогнозованому році – шляхом множення прогнозного обсягу річних страхових премій на рівень виплат;

аквізиційні витрати – множенням річних премій на випадкову величину рівня аквізиційних витрат;

ліквідаційні витрати – множенням прогнозованих річних виплат на випадкову величину рівня ліквідаційних витрат;

адміністративні витрати прогнозного року – як добуток адміністративних витрат за звітний рік і випадкової величини індексу інфляції;

чистий прибуток від страхових операцій – вирахуванням із зароблених страхових платежів страхових виплат усіх видів витрат та податку на прибуток.

Проведення імітаційних експериментів у середовищі Microsoft Excel можна здійснити за допомогою вбудованих функцій. Для імітації значень випадкової величини слід скористатися математичними функціями СЛЧИС(),

яка не має аргументів. Формули генерування випадкових величин у Microsoft Excel, розподілених за рівномірним, нормальним та логнормальним законами, наведені в табл. 10.

З метою спрощення проведення розрахунку та підвищення його наочності в робочій книзі Excel доцільно виділити два листи: "Імітація" для побудови генеральної сукупності експериментів та "Результати" для обчислення результатів моделювання.

Таблиця 11

Формули генерування випадкових величин у Microsoft Excel

Розподіл випадкової величини X	Параметри розподілу випадкової величини X	Формула генерування випадкової величини X у Microsoft Excel
Рівномірний розподіл	b – верхня межа розподілу a – нижня межа розподілу	СЛЧИС() × (b – a) + a
Нормальний розподіл	μ – математичне сподівання величини X; σ – стандартне відхилення величини X	НОРМОБР(СЛЧИС();μ;σ)
Логнормальний розподіл	μ – математичне сподівання величини ln(X); σ – стандартне відхилення величини ln(X)	ЛОГНОРМОБР(СЛЧИС();μ;σ)

Верхня частина листа "Імітація" призначена для фіксування числа кількості імітацій (експериментів) та введення початкових даних і параметрів розподілу випадкових величин для їх генерації (з табл. 6 – 7).

У нижній частині листа "Імітація" обчислюються випадкові величини показників страхової діяльності:

значення випадкових величин, наведених у табл. 7, генеруються за формулами згідно табл. 11;

показники страхових премій за квартал, виплат за рік, аквізиційних, ліквідаційних та адміністративних витрат розраховуються з врахуванням згенерованих величин;

страхові резерви, зароблені премії та прибуток визначаються виходячи з величин страхових премій, страхових виплат та витрат.

Введені формули слід скопіювати необхідну кількість разів за кількістю імітацій (мінімально – 200 разів).

Лист "Результати" містить функції, що обчислюють параметри розподілу випадкових величин, які є результатами моделювання процесу отримання страховою компанією фінансового результату (формули в табл. 12). Крім того, на листі "Результати" проводиться розрахунок необхідного капіталу платоспроможності та інших показників, необхідних для виконання завдання лабораторної роботи.

Таблиця 12

Формули обчислення параметрів розподілу випадкових величин

Параметр	Формула обчислення параметру у Microsoft Excel
Середнє значення	СРЗНАЧ (блок комірок)
Стандартне відхилення	СТАНДОТКЛОН (блок комірок)
Коефіцієнт варіації	СРЗНАЧ (блок комірок) / СТАНДОТКЛОН (блок комірок)
Мінімум	МИН (блок комірок)
Максимум	МАКС (блок комірок)
Медіана	МЕДИАНА (блок комірок)

Капітал страхової компанії вважається достатнім, коли він забезпечує здатність компанії виконувати прийняті страхові зобов'язання в розмірі, що перевищують страхові резерви та покривати інші непередбачувані збитки протягом визначеного періоду часу з визначеною ймовірністю.

Згідно з вимогами Директиви 2009/138/ЄС Solvency II [47] страхова компанія має достатній розмір капіталу, якщо наявний капітал перевищує необхідний капітал платоспроможності та мінімальний необхідний капітал. *Необхідний капітал платоспроможності* (SCR – Solvency Capital Requirement) – цільовий розмір капіталу, який з ймовірністю не менше 99,5 % гарантує виконання страховою організацією своїх зобов'язань за договорами страхування упродовж наступних 12 місяців. *Наявний капітал* – сума власного капіталу страхової компанії та субординованого боргу. Обсяг субординованого боргу у складі наявного капіталу не повинен перевищувати 50 % від SCR.

Відповідно до Директиви 2009/138/ЄС Solvency II [47] *структура стандартної формули розрахунку необхідного капіталу платоспроможності* містить розрахунок вимог до капіталу за окремими категоріями ризику: страхового (андерайтингового), ринкового, операційного, дефолту

контрагента, кожний з яких також може поділятися на складові. Зокрема страховий ризик враховує ризик недостатності страхових премій і резервів, ризик катастроф тощо. *Ризик недостатності страхових премій і резервів* – це можлива недостатність страхових премій і резервів внаслідок коливання частоти страхових випадків, середніх розмірів та розподілу страхових виплат.

Вимірювання потреби в капіталі для покриття конкретного ризику полягає в оцінюванні його можливого впливу на розмір капіталу в майбутньому. Прогнозувати достатність капіталу страхової компанії можна за методом Монте-Карло з імітаційним відтворенням стохастичних процесів у її діяльності.

Метод імітаційного моделювання Монте-Карло (за назвою міста Монте-Карло, яке відомо своїми казино) – це метод імітації для приблизного відтворення реальних процесів функціонування складної системи, на яку впливають випадкові фактори, засновані на одержанні великої кількості реалізацій стохастичного (випадкового) процесу моделі системи, за якого випадкові параметри моделі змінюються за тими самими законами розподілу, що і фактичні статистичні дані системи в реальності.

У загальному випадку проведення імітаційного експерименту можна поділити на такі етапи: встановлення взаємозв'язків між вхідними і вихідними показниками у вигляді математичного рівняння або нерівності; визначення законів розподілу ймовірностей для ключових параметрів моделі; проведення комп'ютерної імітації значень ключових параметрів моделі; розрахунок основних характеристик розподілів вхідних і вихідних показників; проведення аналізу отриманих результатів і прийняття рішень.

Стандартизований підхід оцінювання показника SCR для страхового (андерайтингового) ризику згідно з Технічними специфікаціями QIS5, розробленими Комітетом європейських органів нагляду за страхуванням і пенсійними фондами (Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors – CEIOPS) [71].

Для здійснення оцінки відповідно вимог Solvency II у роботі введені такі терміни та позначення:

SCR_{mkt} – необхідний капітал для покриття ринкового ризику;

SCR_{def} – необхідний капітал для покриття ризику дефолту контрагентів;

SCR_{nl} – необхідний капітал для покриття страхового ризику за видами страхування іншими, ніж страхування життя та здоров'я;

SCR_{health} – необхідний капітал для покриття ризику страхування здоров'я;

SCR_{op} – необхідний капітал для покриття операційного ризику.

Згідно із Директивою 2009/138/ЄС Solvency II оцінювання платоспроможності страхових компаній здійснюється через розрахунок показника необхідного платоспроможного капіталу (SCR), який визначається як сума коштів, що здатна покрити збитки страхової компанії за умови реалізації всіх ризиків, що виникають у процесі її діяльності.

Необхідний платоспроможний капітал повинен відображати рівень правомірних власних фондів, що дозволяє страховим та перестраховальним організаціям поглинати значні втрати, і який дає достатні гарантії власникам страхових полісів і бенефіціаріям, що виплати будуть зроблені тоді, коли настане термін їх оплати [71].

Він за своєю сутністю є вартісною мірою ризику основних власних фондів страхової організації на період одного року з рівнем впевненості 99,5 %. Згідно з Директиви 2009/138/ЄС Solvency II необхідний платоспроможний капітал повинен покривати принаймні такі ризики, як страховий ризик, не пов'язаний із життям; страховий ризик життя; страховий ризик здоров'я; ринковий ризик; кредитний ризик; операційний ризик.

Загальний розмір SCR за усіма видами ризиків визначається за формулою 6 [71]:

$$SCR = BSCR + SCR_{Op} = \sqrt{\text{Corr}_{ji} \cdot SCR_j \cdot SCR_i} + SCR_{Op}, \quad (6)$$

де BSCR – базовий необхідний капітал платоспроможності, тис. грн;

Corr_{ji} – попарні коефіцієнти кореляції;

i – рядки кореляційної матриці;

j – колонки кореляційної матриці.

Головним ризиком, який враховується при розрахунку базового рівня капіталу, необхідного для підтримки та розвитку бізнесу, є страховий ризик.

Цей ризик відображає можливі втрати компанії, пов'язані зі структурою страхового портфелю, і вимірюється на основі коливань збитковості за окремими класами страхування, якими займається страхова компанія.

Необхідний розмір капіталу для покриття ризику страхування іншого, ніж страхування життя та здоров'я розраховується за формулою 7 [71]:

$$SCR_{nl} = 3 \cdot \sigma \cdot V, \quad (7)$$

де σ – комбінований показник середньоквадратичного відхилення;
 V – сума чистих страхових премій та резервів, тис. грн.

Комбінований показник середньоквадратичного відхилення має наступний вигляд (формула 8) [71]:

$$\sigma = \sqrt{\frac{1}{V^2} \cdot \sum \text{Corr}_{(lob)_{ji}} \cdot \sigma_{(pr;res)_j} \cdot \sigma_{(pr;res)_i} \cdot V_{(pr;res)_j} \cdot V_{(pr;res)_i}}, \quad (8)$$

де $\text{Corr}_{(lob)_{ji}}$ – попарні коефіцієнти кореляції, визначені на основі даних кореляційної матриці;

$\sigma_{(pr;res)}$ – показник середньоквадратичного відхилення для ризику премій та резервів;

$V_{(pr;res)}$ – сума чистих страхових премій та резервів, тис. грн;

i – рядки кореляційної матриці;

j – колонки кореляційної матриці.

Середньоквадратичне відхилення для ризику премій та резервів розраховується за формулою 9 [71]:

$$\sigma_{(pr;res)} = \frac{\sqrt{(\sigma_{(pr)} \cdot V_{(pr)})^2 + 2 \cdot \alpha \cdot \sigma_{(pr)} \cdot \sigma_{(res)} \cdot V_{(pr)} \cdot V_{(res)} + (\sigma_{(res)} \cdot V_{(res)})^2}}{V_{(pr)} + V_{(res)}}, \quad (9)$$

де α – коефіцієнт кореляції ($\alpha = 0,5$);

$\sigma_{(pr)}$ – середньоквадратичне відхилення для ризику премій;

$\sigma_{(res)}$ – середньоквадратичного відхилення для ризику резервів;

$V_{(pr)}$ – обсяг чистих страхових премій, тис. грн;

$V_{(res)}$ – обсяг чистих страхових резервів, тис. грн.

Вихідними даними для розрахунку страхового ризику є обсяги страхових премій та резервів за класами страхування, іншими ніж страхування життя та здоров'я. Слід зазначити, що коефіцієнти середньоквадратич-

них відхилень та коефіцієнти кореляцій різних ліній бізнесу взяті з вже розрахованих таблиць ЄС.

Після розрахунку комбінованого показника середньоквадратичного відхилення, визначаємо необхідний розмір капіталу для покриття ризику страхування здоров'я розраховується за формулою 10 [71]:

$$SCR_{\text{health}} = 3 \cdot \sigma \cdot V. \quad (10)$$

Наступним етапом розрахунку необхідного платоспроможного капіталу є знаходження необхідного капіталу для покриття ринкового ризику (SCR_{mkt}). Елемент ринкового ризику повинен відображати ризик, який виникає внаслідок рівня чи нестійкості ринкових цін фінансових інструментів, які мають вплив на розмір активів та пасивів організації. Він повинен належним чином вказувати на незбіг активів і пасивів за строками погашення, зокрема стосовно їх тривалості [71].

Під час оцінювання можливих втрат страхової компанії у разі змін ринкової кон'юнктури виникає необхідність використання значного обсягу даних щодо напрямів інвестування коштів страхової компанії.

У зв'язку з обмеженістю публічного доступу до інформації такого характеру необхідний платоспроможний капітал для покриття ринкового ризику (SCR_{mkt}) розраховується за наступною спрощеною формулою 11 [71]:

$$SCR_{\text{mkt}} = k_{\gamma} \cdot \bar{\sigma}_{\text{mkt}} = k_{\gamma} \cdot \sqrt{\sum A_j^2 \cdot \sigma_{(\text{mkt})j}^2}, \quad (11)$$

де k_{γ} – критична точка розподілу Стюдента за заданої надійності γ та односторонньої критичної області ($k_{0,995} = 2,58$);

A_j – балансова вартість активу j -го типу, тис. грн;

$\sigma_{(\text{mkt})j}$ – середньоквадратичне відхилення за j -м активом.

Наступною складовою ризиків для страхової компанії є ризик дефолту контрагентів.

Ризик дефолту контрагента повинен відображати можливі втрати, у зв'язку з несподіваним дефолтом, або погіршенням кредитного положення, контрагентів або дебіторів страхових чи перестраховувальних організацій протягом наступних 12 місяців.

Ризик дефолту контрагента повинен охоплювати договори зменшення ризику, такі як перестраховувальні домовленості, конверсію кредитів

та активів у ліквідні цінні папери та похідні цінні папери та дебіторську заборгованість фінансових посередників. Він повинен враховувати належним чином додаткове або інше забезпечення, отримане страховою чи перестраховальною організацією або за її рахунок, та ризики, пов'язані із цим [71].

Найбільш суттєвою складовою даного показника є ризик непогашення частки перестраховика у страхових виплатах. Складність його розрахунку полягає в обмеженості інформації щодо контрагентів та характеру співробітництва страхової компанії з ними для зовнішніх користувачів.

У такому випадку для розрахунку ризику дефолту контрагентів використайте формулу (12) [33].

$$SCR_{def} = k_Y \cdot \bar{\sigma}_{def} \cdot P_{per} = k_Y \cdot \sqrt{1-\omega} \cdot P_{per}, \quad (12)$$

де P_{per} – сума премій, передана перестраховикам, тис. грн;

$$1-\omega = 0,2382.$$

Останньою складовою SCR є розрахунок операційного ризику. Він відображає ризик втрат, який виникає в результаті неналежних або невдалих внутрішніх процесів, помилок персоналу або систем, або в результаті зовнішніх подій [71].

Необхідний платоспроможний капітал для покриття операційного ризику розраховується за формулою (13) [71].

$$SCR_{op} = \min(0,3 \cdot BSCR; 0,03 \cdot P_{val}), \quad (13)$$

де P_{val} – обсяг валових страхових премій, тис. грн.

Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувача

Під час самостійної роботи за цією темою необхідно ознайомитись з основними питаннями лекційного матеріалу, з основною та додатковою літературою, законодавчими і нормативними матеріалами, інформацією ресурсів мережі Інтернет, а також опрацювати питання для самостійного поглибленого вивчення та контрольні запитання для самодіагностики, виконати тестові завдання та індивідуальне завдання.

Запитання для самостійного поглибленого вивчення

1. Обґрунтуйте методологічні основи формування партнерських відносин на ринку фінансових послуг.

2. Обґрунтуйте методологічні основи формування партнерських відносин на ринку фінансових послуг в умовах європейської інтеграції.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Назвіть саморегулювальні організації на ринку фінансових послуг України.
2. Назвіть сутність та класифікацію ризиків на ринку фінансових послуг.
3. Назвіть особливості трансфертного ціноутворення на ринку фінансових послуг.
4. Розкрийте концепцію пруденційного нагляду на ринку фінансових послуг.
5. Наведіть основні напрями розвитку підходів до захисту прав споживачів на ринку фінансових послуг.

Тестові завдання

1. Інтеграційні процеси на страховому ринку передбачають:

- а) вдосконалення державного регулювання страхової діяльності;
- б) поліпшення якості обслуговування, використовуючи новітні технології;
- в) розширення асортименту страхових послуг, що зумовлено появою нових видів ризиків (інформаційних ризиків, ризиків, пов'язаних з іноземними інвестиціями, з будівництвом об'єктів за кордоном та ін.);
- г) збільшення обсягів статутних фондів страхових компаній, що сприяє фінансовій стійкості, платоспроможності та конкурентоспроможності;
- д) підвищення витрат на проведення експертизи, оцінювання об'єкта страхування згідно з європейськими стандартами;
- е) усі відповіді правильні;
- є) правильної відповіді немає.

2. Solvency Capital Requirement – це:

- а) необхідний платоспроможний капітал, що враховує вплив ризиків, за вирахуванням очікуваних страхових виплат;
- б) розмір можливих надвитрат, які не перевищать майбутні витрати із заданою ймовірністю;
- в) розмір ліквідних активів, які не є резервами;
- г) правильної відповіді немає.

Компетентності, яких набувають здобувачі після вивчення теми 4:

1. Здатність вирішувати наукові проблеми ринку фінансових послуг, формувати партнерські відносини на ринку фінансових послуг в умовах європейської інтеграції.

2. Здатність розраховувати та оцінювати нормативні вимоги ЄС щодо основних показників діяльності фінансових установ (страхових компаній та банків).

Література: основна: [1; 4; 7]; додаткова: [13; 16; 21; 23; 24; 32; 36; 37; 47; 49; 69; 69; 71].

Тема 5. Кластерні ініціативи на ринку фінансових послуг в єврорегіональному просторі

Практичні завдання та методичні рекомендації до їхнього виконання

Запитання для обговорення

1. Розкрийте концепцію обслуговуючої ролі фінансових установ у формуванні кластерів в єврорегіональному просторі.

2. Доведіть доцільність проектування створення фінансового кластера.

Завдання 5.1

Побудуйте транскордонний фінансовий кластер у сфері послуг із IPO на фондовому ринку.

Методичні рекомендації до виконання завдання 5.1

Дефіцит інвестиційних ресурсів ставить перед компаніями питання вибору форм фінансування.

Сучасним методом збільшення капіталу компанії є застосування механізму *IPO* (initial public offering – первинна публічна пропозиція акцій).

IPO є одним з найбільш ефективних і порівняно дешевих методів отримання ресурсів для розвитку бізнесу.

Під час *IPO* важливу роль відіграють фондові біржі і рівень їхнього регулювання.

Для компаній потрібно чітко визначитися із вибором платформи для розміщення, але для цього потрібно врахувати такі фактори: розмір розміщення, пул інвесторів, національне законодавство, витрати на IPO, досвід компаній, що вже виходили на дану біржу.

Незважаючи на глобальні макроекономічні ризики і боргову кризу, на глобальних ринках IPO проявляється тенденція до зростання.

Водночас, основними чинниками зростання глобального ринку IPO є: дефіцит капіталу в умовах тривалого періоду виходу з кризи; значна кількість відкладених із початку кризи лістингів; зростання на ринках, що розвиваються; процеси державної приватизації;

"Spin – off" багатонаціональних компаній і компаній енергетичної галузі, промисловості, технологічному секторі та секторі матеріалів; зростаюча довіра інвесторів до оцінювання акцій і ризиків.

Під кластером слід розуміти географічну концентрацію, добровільне об'єднання подібних, суміжних або додаткових структур з активними каналами для бізнес-транзакцій, комунікацій і діалогу, що поділяють спеціалізовану інфраструктуру, робочі ринки та послуги і мають спільні можливості або загрози.

Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувача

Під час самостійної роботи за цією темою необхідно ознайомитись з основними питаннями лекційного матеріалу, з основною та додатковою літературою, законодавчими і нормативним матеріалами, інформацією ресурсів мережі Інтернет, а також опрацювати питання для самостійного поглибленого вивчення та контрольні запитання для самодіагностики, виконати тестові завдання та індивідуальне завдання.

Запитання для самостійного поглибленого вивчення

1. Наведіть приклади використання фінансових послуг у транскордонному співробітництві.
2. Наведіть приклади транскордонних фінансових кластерів.
3. Які особливості створення кластерів євро регіонального розвитку за участі фінансових установ ви знаєте?

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Наведіть Європейські різновиди підходів до державного регулювання ринку фінансових послуг.
2. Чи буде ефективним наявність одного мегарегулятора ринку фінансових послуг?
3. Охарактеризуйте методи (організаційні та фінансові) розвитку ринку фінансових послуг.
4. Назвіть основні функції державних регуляторів ринку фінансових послуг в Україні.
5. Чи необхідна зміна вимог до розвитку ринку фінансових послуг у ЄС?

Тестові завдання

1. Знайдіть відповідності між групами основних учасників проекту фінансового кластера та складом для цих груп, що наведено в табл. 13.

Таблиця 13

Знайдіть відповідності між поняттями та їхніми визначеннями

№	Група	Варіант	Склад групи
1	Фінансові установи	А	Заклади вищої освіти, Науково-дослідницькі організації, Спілка економістів України, Українська асоціація центрів підтримки бізнесу (УАУПБ)
2	Організації, які підтримують функціонування фінансового ринку	Б	Організації, які здійснюють облікову та аудиторську діяльність, юридичні послуги, аутсорсингові компанії, вивчення ринків кон'юнктури
3	Інфраструктурні організації	В	Агент (посередник), телекомунікаційні організації, кредитно-депозитні організації, Асоціація українських банків та інші саморегулятивні організації
4	Контролюючі організації	Г	Кабінет Міністрів України, Нацкомфінпослуг України, Антимонопольний комітет, Державна казначейська служба України
5	Підготовка висококваліфікаційних кадрів	Д	Банки, страхові компанії, інвестиційні компанії, Установи, які здійснюють довірче управління фінансовими активами

2. Відмінною рисою кластера від картеля або іншої фінансової групи є:

- а) збереження конкуренції між організаціями і установами, що в нього входять;
- б) відсутність конкуренції між організаціями і установами, що в нього входять;
- в) збереження співпраці між організаціями і установами, що в нього входять;
- г) правильної відповіді немає.

3. *Поняття банківська конкуренція досить умовне, оскільки суб'єктами діяльності ринку банківських послуг виступають не лише банки. Навіть у фінансовому секторі цього ринку можна виділити різні конкурентної боротьби:*

- а) конкуренція між банками;
- б) конкуренція банків із небанківськими установами;
- в) конкуренція банків з нефінансовими установами;
- г) правильної відповіді немає;
- д) правильні відповіді а – г.

Компетентності, яких набувають здобувачі після вивчення теми 5:

- 1. Здатність вирішувати наукові проблеми ринку фінансових послуг використання фінансових послуг у транскордонному співробітництві.
- 2. Здатність формувати кластерні ініціативи на ринку фінансових послуг в єврорегіональному просторі.

Література: основна: [2; 5; 7]; додаткова: [12; 16; 19; 23; 34; 35; 38; 46 – 71].

Тема 6. Концепція розвитку ринку фінансових послуг із застосуванням кластерного механізму

Практичні завдання та методичні рекомендації до їхнього виконання

Запитання для обговорення

- 1. Які є особливості використання кластерного механізму як форми інтеграційних мережеских об'єднань на ринку фінансових послуг?

2. Проаналізуйте підходи до формування концепції створення фінансових кластерних ініціатив.

Завдання 6.1

Сформууйте концепцію створення субкластерів "факторинг" та "страхування".

Методичні рекомендації до виконання завдання 6.1

Елементом методологічного підґрунтя розроблення концепції є гіпотези, які враховують особливості створення субкластерів "факторинг" та "страхування".

Гіпотеза – це припущення, яке перевіряють експериментально з можливих вирішень проблеми. У науковій літературі існує низка правил висунення гіпотез (рис. 3):

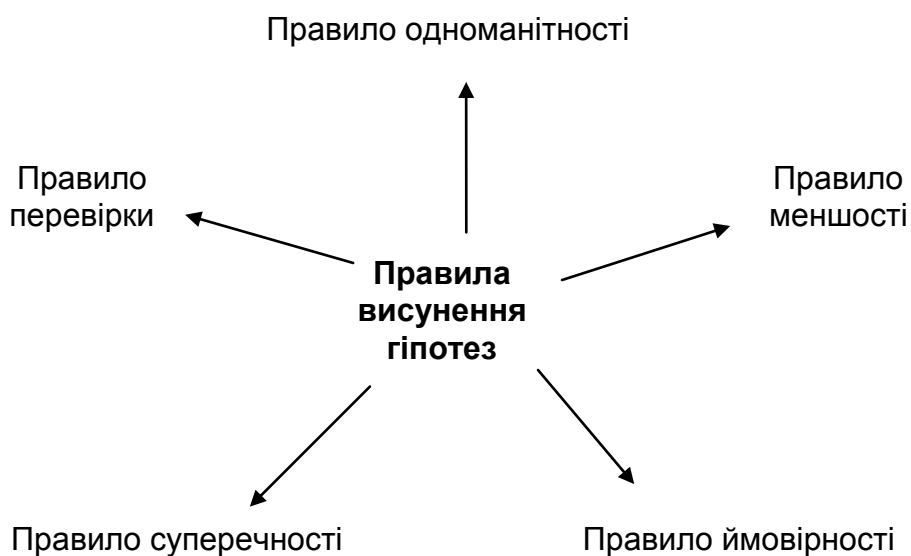

Рис. 3. Правила висунення гіпотез

1) правило одноманітності – з багатьох протилежних одна одній гіпотез, висунутих для пояснення серії фактів, переважною є та, яка одноманітно пояснює більше їх число. Оскільки кожна гіпотеза вимагає доведення, то, доводячи одноманітну гіпотезу, є можливість пояснення більшої кількості факторів;

2) правило меншості – для пояснення зв'язаної серії фактів потрібно висувати, можливо, менше гіпотез, і їх зв'язок повинен бути, по мож-

ливості, більш тісним. Це правило корелює з правилом одноманітності. Тобто розглядаючи сукупність гіпотез як систему, необхідно домагатися досягнення щільності зв'язку між елементами цієї системи, а не розширювати систему гіпотез за рахунок їх збільшення;

3) правило ймовірності – у разі висунення гіпотези необхідно усвідомлювати характер ймовірності висновків. Характер ймовірності висновків гіпотези характеризується двома складовими.

По-перше, більшість умов зовнішнього середовища, в яких ухвалюються управлінські рішення і здійснюється доведення гіпотез, мають стохастичний характер.

По-друге, зовнішнє середовище є динамічним утворенням. Тому гіпотези, які були чітко сформульовані і доведені в певних умовах, можуть бути неактуальними в нових умовах функціонування економічних систем;

4) правило суперечності – неможливо керуватися суперечливими гіпотезами. Якщо існують дві гіпотези, що суперечать, то одна з них або застаріла, або некоректно доведена;

5) правило перевірки. Гіпотеза повинна бути доступна перевірці в результаті дослідження. Будь-яка гіпотеза, яка не може бути перевірена, знаходиться на стадії припущення.

Структурно-логічну схему зв'язку гіпотез та положень, що становлять основу концепції створення субкластерів "факторинг" та "страхування" наведено на рис. 4.

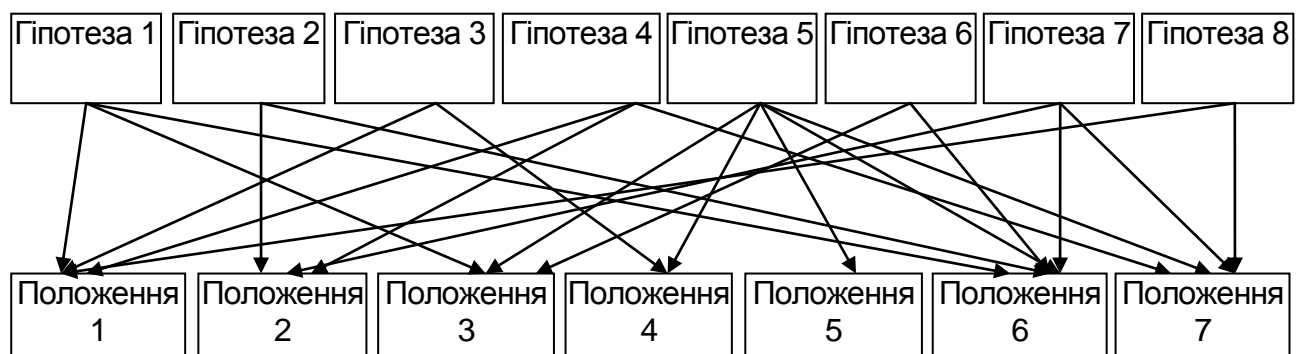

Рис. 4. Структурно-логічна схема зв'язку гіпотез та положень, що становлять основу концепції створення субкластерів "факторинг" та "страхування"

Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувача

Під час самостійної роботи за цією темою необхідно ознайомитись з основними питаннями лекційного матеріалу, з основною та додатковою літературою, законодавчими і нормативними матеріалами, інформацією ресурсів мережі Інтернет, а також опрацювати питання для самостійного поглибленого вивчення та контрольні запитання для самодіагностики, виконати тестові завдання та індивідуальне завдання.

Запитання для самостійного поглибленого вивчення

1. Сформууйте склад потенційних учасників кластеру за участю фінансових установ.
2. Проаналізуйте склад потенційних учасників кластеру за участю фінансових установ.
3. Сформууйте склад потенційних учасників фінансового кластера.
4. Проаналізуйте склад потенційних учасників фінансового кластера.

Тестові завдання

1. Однією з фундаментальних концепцій, що покладена в основу корпоративного управління банку, є концепція фідучіарних обов'язків, яка застосовувалася в римському праві (фідучіарний від лат. *fiducia* – довіра):

- а) так;
- б) ні.

2. Фідучіарний обов'язок (на прикладі банку) існує там, де:

- а) одна особа, клієнт або власник покладає особливу надію або висловлює довіру іншій особі, фідучіару та покладається на нього, у той час як фідучіар діє на власний розсуд із використанням власного досвіду;
- б) фідучіарні обов'язки покладаються на керівників банку, які відповідають за управління та контроль за діяльністю банку;
- в) правильної відповіді немає;
- г) усі відповіді правильні.

3. Інфраструктурна роль фінансових послуг у забезпеченні реалізації кластерних ініціатив транскордонного співробітництва полягає в такому:

а) фінансування проектів, що реалізуються в рамках реалізації кластерної ініціативи (довгострокове – лізинг, випуск цінних паперів та короткострокове – овердрафт, факторинг, цільове кредитування);

б) страхування ризиків, що виникають у процесі роботи членів кластера (в т. ч. фінансових);

в) підвищення довіри між учасниками кластерного об'єднання через використання спеціальних платіжних механізмів (наприклад, акредитив);

г) оптимізація фінансових потоків та зменшення витрат на обслуговування виробництва шляхом застосування комплексу фінансових послуг та фінансових консультацій;

д) усі відповіді правильні.

4. Основним завданням фінансових послуг на цьому етапі є створення сприятливих умов для розвитку кластерів та реалізації нових кластерних ініціатив, тобто створення ефективної фінансової інфраструктури:

а) так;

б) ні.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Євроінтеграційні завдання щодо актуальних змін на ринку фінансових послуг в Україні.

2. Наведіть кластерні ініціативи на ринку фінансових послуг: світові приклади.

3. Якою є базисна та обслуговуюча роль фінансових установ у формуванні кластерів, зокрема, транскордонних?

4. Назвіть підходи до проектування створення фінансового кластера за участі різних фінансових установ.

5. Наведіть приклад застосування принципу фідучіарності в розвиткові кластерних ініціатив на ринку фінансових послуг.

Компетентності, яких набувають здобувачі після вивчення теми 6:

1. Здатність вирішувати наукові проблеми ринку фінансових послуг кластеру за участю фінансових установ.

2. Здатність формувати концепцію створення фінансових кластерів та субкластерів за участю фінансових установ.

Література: основна: [2; 3; 5; 7]; додаткова: [12; 16; 19; 23; 34; 35; 38 – 71].

Рекомендована література

Основна

1. Внукова Н. М. Ринок фінансових послуг : навч.-метод. посіб. / Н. М. Внукова, В. І. Грачов, Н. В. Кузьминчук. – Харків : ІНЖЕК, 2004. – 276 с.

2. Внукова Н. М. Фінансові аспекти ломбардної діяльності : Монографія / Н. М. Внукова. – Харків : ТО "Ексклюзив", 2013. – 150 с.

3. Організація забезпечення створення фінансових кластерів транскордонного співробітництва : монографія / Н. М. Внукова, С. А. Ачкасова, В. І. Лямець [та ін.] ; наук. ред. та кер. кол. авт. д-р екон. наук, проф. Н. М. Внукова. – Львів : Інститут регіональних досліджень НАН України, 2011. – 104 с.

4. Розвиток ринків фінансових послуг в умовах європейської інтеграції : монографія / Н. М. Внукова, Ж. О. Андрійченко, С. А. Ачкасова [та ін.] ; наук. ред. та кер. кол. авт. д-р екон. наук, проф. Н. М. Внукова. – Харків : ТО "Ексклюзив", 2014. – 217 с.

5. Розвиток системи управління ризиками ринків фінансових послуг : монографія / Н. М. Внукова, Ж. О. Андрійченко, С. А. Ачкасова [та ін.] ; наук. ред. та кер. кол. авт. д-р екон. наук, проф. Н. М. Внукова. – Харків : ТО "Ексклюзив", 2014. – 190 с.

6. Транскордонні фінансові кластери у забезпеченні експортно-імпортних операцій : монографія / Н. М. Внукова, С. А. Ачкасова, Г. К. Броншпак [та ін.] ; наук. ред. та кер. кол. авт. д-р екон. наук, проф. Н. М. Внукова. – Харків : ТО "Ексклюзив", 2012. – 200 с.

7. Управління розвитком ринків фінансових послуг : монографія / Н. М. Внукова, Ж. О. Андрійченко, С. А. Ачкасова [та ін.] ; наук. ред. та кер. кол. авт. д-р екон. наук, проф. Н. М. Внукова. – Харків : АдВА®, 2009. – 196 с.

8. Фінансові послуги у становленні кластерних ініціатив євро регіону : монографія / Н. М. Внукова, А. В. Воронін, Н. І. Притула [та ін.] ; за заг. ред. д-р екон. наук, проф. Н. М. Внукової. – Харків : ХНЕУ, 2011. – 228 с.

Додаткова

9. Азаренкова Г. М. Вплив показників економічного розвитку на фінансові потоки ринку корпоративних облігацій / Г. М. Азаренкова, М. В. Іванова // Фінанси України. – 2013. – № 10. – С. 65–74.

10. Ачкасова С. А. Державне регулювання ліквідності банків України відповідно до вимог Базель III / С. А. Ачкасова, М. А. Устінєнкова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 9. – Ч. 3. – С. 178–181.

11. Білорус О. Г. Фінансова глобалізація: парадигмальні зрушення й ризику / О. Г. Білоус, О. В. Гаврилук. – 2013. – № 7. – С. 7–17.

12. Бобров Є. А. Роль та місце ринку фінансових послуг у структурі фінансового ринку / Є. А. Бобров // Фінанси України. – 2011. – № 4. – С. 88–94.

13. Внукова Н. М. Адаптація вимог Solvency II до умов функціонування страхового ринку України / Н. М. Внукова, С. А. Ачкасова, І. В. Скорик // Фінанси України. – 2013. – № 9. – С. 76–82.

14. Внукова Н. М. Фінансовий моніторинг : навч. посіб. / Н. М. Внукова, Ж. О. Андрійченко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2013. – 203 с.

15. Гораль Л. Т. Аналітична оцінка інноваційної діяльності фінансових установ на ринку фінансових послуг / Л. Т. Гораль, З. А. Мацук // Фінанси України. – 2015. – № 6. – С. 72–82.

16. Дацко Л. І. Економічна безпека держави в контексті глобалізації банківського бізнесу / Л. І. Дацко, А. І. Мокій, М. Ю. Марченко // Фінанси України. – 2013. – № 10. – С. 95–109.

17. Дорошенко С. Л. Зростання капіталізації страхових компаній у контексті глобалізаційних законодавчих змін / С. Л. Дорошенко // Страховий ринок України в умовах фінансової глобалізації : зб. мат-в II-ої Міжнар. наук.-практ. конф. (10, 11 квітня 2014 р., м. Київ). – Київ : Лазурит Поліграф, 2014. – С. 103–105.

18. Іршак О. С. Макроекономічне прогнозування розвитку банківської діяльності та його види / О. С. Іршак // Економіка. Фінанси. Право. – 2015. – № 9. – С. 7–10.

19. Козьменко О. Трансформування банківської системи України під впливом іноземних фінансових конгломератів / О. Козьменко, В. Козирєв // Вісник НБУ. – 2014. – № 8. – С. 12–18.
20. Липчук В. В. Фінансовий стрес як економічне явище / В. В. Липчук, В. М. Ковалів // Фінанси України. – 2015. – № 3. – С. 76–87.
21. Литвин М. В. Індексний метод визначення адаптивності банківської системи до глобалізаційних вимог / М. В. Литвин // Економіка. Фінанси. Право. – 2011. – № 2. – С. 25–29.
22. Лямец В. И. Системный анализ. Вводный курс. / В. И. Лямец, А. Д. Тевяшев. – [2–е изд.]. – Харьков : ХНУРЭ, 2004. – 448 с.
23. Лямец В. І. Концептуальні основи побудови стратегії кластера / В. І. Лямец, О. А. Ягольницький // Економіка розвитку. – 2010. – № 4 (56). – С. 44–46.
24. Маслова С. О. Ринок фінансових послуг : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / С. О. Маслова, О. А. Опалов. – Київ : Кондор, 2006. – 190 с.
25. Мірошніченко Г. О. Напрями розвитку механізму стабілізації банківської системи в умовах невизначеності / Г. О. Мірошніченко // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 9. – С. 182–189.
26. Мних М. В. Страхування в Україні в умовах асоційованого членства в Європейському Союзі / М. В. Мних // Страховий ринок України в умовах фінансової глобалізації : збірник матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. (10, 11 квітня 2014 р., м. Київ). – Київ : Лазурит Поліграф, 2014. – С. 217–219.
27. Монті А. Страхове законодавство в Європейському Союзі / переклад О. Бураковської // Страхова справа. – 2011. – № 4. – С. 34–43.
28. Науменкова С. В. Підвищення доступності фінансових послуг: актуальні питання регуляторної практики / С. В. Науменкова // Фінанси України. – 2013. – № 10. – С. 20–33.
29. Пономаренко В. С. Вплив державного регулювання на розвиток ризик-орієнтованої системи фінансового моніторингу України. / В. С. Пономаренко, Н. М. Внукова, О. М. Колодізєв, С. А. Ачкасова // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2019. № 2 (29). – С. 419–429.
30. Силантьєв С. О. Розвиток законодавства щодо врегулювання позабіржевого ринку похідних фінансових інструментів / С. О. Силантьєв // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 9. – С. 190–199.

31. Соркін І. В. Альтернативні механізми врегулювання спорів у сфері фінансових послуг: світовий досвід та реалії України / І. В. Соркін // *Фінанси України*. – 2013. – № 10. – С. 7–19.
32. Страхування: теорія та практика : навч. посіб / Н. М. Внукова, Л. В. Временко, В. І. Успенко [та ін.]. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Харків : Бурун Книга, 2009. – 655 с.
33. Ткаченко Н. В. Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній : теорія, методологія та практика : монографія / Н. В. Ткаченко. – Черкаси : "Черкаський ЦНТЕІ", 2009. – 570 с.
34. Тридід О. Складові формування загальної концепції регулювання вітчизняної банківської системи / О. Тридід, Н. П. Погореленко, М. І. Гойхман // *Вісник НБУ*. – 2014. – № 2. – С. 127–131.
35. Харченко В. Міжнародний досвід формування інформаційно-фінансового простору / В. Харченко // *Вісник НБУ*. – 2014. – № 3. – С. 38–42.
36. Шаров О. Перспективи створення країнами ЄС банківського союзу / О. Шаров // *Вісник НБУ*. – 2015. – № 2. – С. 34–43.
37. Шелудько Н. М. Зовнішньоборгова модель розвитку банківського сектору України: підсумки кризових трансформацій / Н. М. Шелудько, К. В. Ануфрієва // *Фінанси України*. – 2013. – № 10. – С. 41–64.
38. Ящук В. В. Ринки фінансових послуг як складова системи економічного розвитку / В. В. Ящук // *Фінанси України*. – 2011. – № 1. – С. 115–121.
39. Achkasova S. Ensuring financial security of non-governmental pension funds in Ukraine / S. Achkasova // *Economic Studies*. – 2018. – No 1. – P. 152–172.
40. Achkasova S. The scale measurement of the indicators of the stress resistance assessment of insurance companies in Ukraine / S. Achkasova // *Economic Studies*. – 2019. – No 2. – P. 161–183.
41. Improvement of the methodology for assessing the capital adequacy to cover the reinsurance default risk / R. Pukala, N. Vnukova, S. Achkasova, V. Smoliak // *Economic Annals-XXI*. – 2017. – No 165 (5–6). – P. 152–156.
42. Information Management: the Key Driver of the Economic Systems Development / R. Bacho, R. Pukala, S. Hlibko et al. // *Marketing and Management of Innovations*. – 2019. – No 3. – P. 297–307 ; [Electronic resource]. – Access mode : <http://doi.org/10.21272/mmi.2019.3-23>.
43. Preventing and counteraction corruption risks in introducing and implementing risk-based approach in financial monitoring system. Organizational-economic mechanism of management innovative development of economic

entities : collective monograph : in 3 vol. / S. Achkasova et al. ; edited by M. Bezpartochnyi ; Higher School of Social and Economic. – Przeworsk : WSSG, 2019. – Vol. 2. – P. 82–91.

Інформаційні ресурси

44. Внукова Н. М. Ринок фінансових послуг : підручник / Н. М. Внукова, С. А. Ачкасова. – Електронне мультимедійне інтерактивне видання комбінованого використання (249 Мб). – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. Назва з тит. екрана. – [укр.]. – ISBN 978-966-676-642-0.

45. Внукова Н. М. Фінансовий моніторинг: навчальний посібник / Н. М. Внукова, Ж. О. Андрійченко. – Мультимедійне інтерактивне електронне видання комбінованого використання (80 Мб). – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. Назва з тит. екрана. – ISBN 987-966-676-665-9.

46. Гориславець П. А. Тенденції національного страхового ринку [Електронний ресурс] / П. А. Гориславець // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2013. – № 767. – С. 283–290. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VNULPM_2013_767_42.pdf.

47. Директива 2009/138/EC Solvency II Європейського Парламенту та Ради від 25 листопада 2009 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua/746.html>.

48. Карчева Г. Т. Удосконалення регулювання ліквідності банків на основі нових стандартів базельського комітету [Електронний ресурс] / Г. Т. Карчева. – Режим доступу : <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/30083/Karcheva%20G.pdf;jsessionid=E5E5D8E319624FD26A681637B49C3A25?sequence=2>.

49. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року : Постановою Правління Національного банку України від 18.06.2015 р. № 391 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>.

50. Коновалова О. В. SWOT-аналіз як основний інструмент стратегічного управління, його переваги і недоліки [Електронний ресурс] / О. В. Коновалова, Т. Андрущакевич. – Режим доступу : http://www.rus-nauka.com/3_SND_2010/Economics/58123.doc.htm.

51. Концепція захисту прав споживачів небанківських фінансових послуг в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.09.2009 р. № 1026-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua/1155.html>.

52. Офіційний сайт Державної служби фінансового моніторингу України. – Режим доступу : www.sdfm.gov.ua.

53. Офіційний сайт Європейської організації страхування та пенсійного забезпечення (ЕІОРА). – Режим доступу : <https://eiopa.europa.eu>.

54. Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.

55. Офіційний сайт Національної комісії із цінних паперів та фондового ринку України. – Режим доступу : www.nssmc.gov.ua.

56. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України. – Режим доступу : <http://www.nfp.gov.ua>.

57. Про затвердження змін до Ліцензійних умов провадження діяльності із залучення коштів установників управління майном для фінансування об'єктів будівництва та/або здійснення операцій з нерухомістю : Розпорядження Держаної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 03.06.2010 р. № 454 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0454-10/print1410515213875485>.

58. Про затвердження Ліцензійних умов провадження діяльності із залучення коштів установників управління майном для фінансування об'єктів будівництва та/або здійснення операцій із нерухомістю : Розпорядження Держаної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 24.06.2004 р. № 1225 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0927-04/print1410515213875485>.

59. Про затвердження Положення про порядок надання фінансових послуг ломбардами : Затверджене розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 26.04.2005 р. № 3981 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0565-05>.

60. Про захист прав споживачів : Закон України № 1023-XII від 12.05.1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>.

61. Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди) : Закон України № 2299-III від 15.03.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2299-14>.

62. Про міжнародний факторинг : Конвенція УНІДРУА від 28.05.1988 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_210.

63. Про Національний банк України : Закон України № 679-XIV від 20.05.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.

64. Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями : Постанова Правління Національного банку України від 25.01.2012 р. № 23 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>.

65. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. №85/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.

66. Про схвалення Концепції запровадження пруденційного нагляду за діяльністю професійних учасників фондового ринку : Розпорядження Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України від 24.04.2012 р. № 553 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.licasoft.com.ua/index.php/component/lica/?href=0&view=text&base=1&id=659396&menu=824279>.

67. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України № 2664–III від 12.07.2001 р. (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.

68. Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю : Закон України № 978-IV від 19.06.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

69. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems – revised version, June 2011 [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf>.

70. Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring, BCBS, Dec 2010 [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.bis.org/publ/bcbs165.pdf>.

71. QIS5 Technical Specifications [Electronic resource] / CEIOPS 5.07.2012. – Access mode : http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/docs/solvency/qis5/201007/technical_specifications_en.pdf.

Додатки

Додаток А

Методичні рекомендації до виконання індивідуального завдання для здобувачів денної та заочної форм навчання

Індивідуальне завдання (надалі – ІЗ) передбачає:

систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань із дисципліни та застосування їх при вирішенні конкретних виробничих фінансово-економічних ситуацій;

розвиток навичок самостійної роботи з нормативними документами, фінансовою звітністю підприємств та фінансових установ.

ІЗ з навчальної дисципліни "Актуальні проблеми розвитку ринку фінансових послуг" видається здобувачу викладачем на початку вивчення навчальної дисципліни.

Воно виконується здобувачем самостійно відповідно до графіку навчального процесу.

Мета написання ІЗ – поглибити та закріпити отримані здобувачем теоретичні та практичні знання та вміння з дисципліни, що вивчається та суміжних дисциплін; набуття навичок роботи з нормативно-довідковою документацією та фінансовою звітністю підприємств і фінансових установ; формування умінь самостійного пошуку, виявлення проблемних питань, вивчення, узагальнення необхідної інформації з обраної теми.

Обсяг ІЗ 20-30 сторінок до списку літератури. ІЗ повинно містити такі складові частини:

титульну сторінку;

зміст;

вступ;

теоретичну частину (розділ I);

експериментальну частину (розділ II);

висновки;

список використаних джерел.

У вступі подають актуальність обраного завдання, мету роботи, завдання, які ставить перед собою здобувач під час його виконання, об'єкт і предмет дослідження.

Основна частина ІЗ складається з двох частин: теоретичної та експериментальної.

У теоретичному розділі ІЗ розкривається зміст обраної теми, надається огляд наукових і навчально-методичних джерел, формулюються невирішені питання, висвітлюються наявні проблеми, пропонуються та теоретично обґрунтовуються шляхи її вирішення або формулюються можливі гіпотези.

Експериментальна частина складається з ситуаційного завдання, вирішення якого має супроводжуватися обґрунтованими висновками. У практичній частині здобувач має вирішити наскрізне розрахункове завдання.

У висновках містяться результати проведених здобувачами досліджень, розроблені власні пропозиції та рекомендації.

Список використаних джерел складається із законодавчо-нормативних документів, наукової і навчально-методичної літератури, спеціальної літератури, періодичних видань (часописи, газети, сайти та ін.). Список подається в алфавітному порядку.

У додатках міститься фінансова звітність, статистичні та допоміжні дані, ілюстративний матеріал до виконаного дослідження.

Виконане ІЗ подається викладачу для перевірки у визначений термін. Оцінка визначається викладачем під час індивідуальної співбесіди зі здобувачем.

У процесі виконання ІЗ здобувач має:

ознайомитися з нормативними, навчальними і науковими джерелами з обраної теми, знати методику здійснення фінансово-економічних розрахунків;

здійснити пошук необхідної первинної інформації фінансового і статистичного характеру.

Водночас робота має носити творчий характер і бути спрямована на вирішення певної проблеми чи на доведення особистого погляду автора на вирішення проблеми, яка розглядається у завданні.

Теоретичний матеріал наводиться здобувачем в узагальненому вигляді з обов'язковими посиланнями на відповідні джерела з неодмінним подальшим критичним аналізом проблеми, обраної для дослідження.

Тематика ІЗ

Перше ІЗ здобувача містить такі питання:

1. Проведіть опитування із визначення рівня розвитку ринку фінансових послуг.
2. Проведіть SWOT-аналіз передумов реформування ринку фінансових послуг.
3. Обґрунтуйте концепцію формування системи органів державного регулювання ринків фінансових послуг.

Друге ІЗ здобувача включає такі питання:

4. Обґрунтуйте методологічні основи формування партнерських відносин на ринку фінансових послуг в умовах європейської інтеграції.
5. Наведіть приклади використання фінансових послуг у транскордонному співробітництві.
6. Сформууйте склад потенційних учасників кластера за участю фінансових установ.

Зміст

Вступ.....	3
Методичні рекомендації до практичних завдань та самостійної роботи здобувачів.....	6
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи та проблеми розвитку ринку фінансових послуг	6
Тема 1. Концептуальні та методологічні основи розвитку ринку фінансових послуг	6
Тема 2. Аналіз комплексних теоретичних, методологічних та практичних проблем в галузі ринків фінансових послуг	13
Тема 3. Методи та практичний інструментарій державного регулювання розвитку ринку фінансових послуг	16
Змістовий модуль 2. Ринок фінансових послуг у забезпеченні становлення кластерних ініціатив	21
Тема 4. Актуальні питання розвитку ринку фінансових послуг в умовах європейської інтеграції.....	21
Тема 5. Кластерні ініціативи на ринку фінансових послуг в єврорегіональному просторі	40
Тема 6. Концепція розвитку ринку фінансових послуг із застосуванням кластерного механізму.....	43
Рекомендована література.....	48
Основна	48
Додаткова	49
Інформаційні ресурси	52
Додатки.....	55

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

**Методичні рекомендації
до практичних завдань та самостійної роботи
для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня
спеціальності 072 "Фінанси,
банківська справа та страхування"**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Внукова** Наталія Миколаївна
Ачкасова Світлана Анатоліївна

Відповідальний за видання *О. М. Колодізєв*

Редактор *О. В. Анацька*

Коректор *Н. В. Грінченко*

План 2020 р. Поз. № 37 ЕВ. Обсяг 59 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*